

Province of the
EASTERN CAPE
EDUCATION

**NATIONAL
SENIOR CERTIFICATE**

KEREITI YA 12

LOETSE 2013

**SESOTHO PUO YA LAPENG – PAMPIRI YA 2
MEMORANTAMO**

MATSHWAO: 80

Memorantamo ena e na le maqephe a 20.

KAROLO YA A: DITHOTHOKISO**POTSO YA 1****Majakane – T Leballo**

Ke thothokiso ya mofuta wa tomatso. Bangodi/dithothokisi di ngola tomatso ha ho na le seo di se nyatsang maemong a bophelo kapa a phedisano. Thothokiso ena e na le makgabane a mangata empa rona re laetswe ho bua feela ka tshebediso ya phetapheto le bohlokwa ba yona.

Tshebediso ya phetapheto le bohlokwa ba yona

Melathothokisong ya 1 le 2 re fumana **hlaahlela e qetellong**, e leng phetapheto ya mantswe a qetellang melathothokiso (kekeu keu/lekekeu keu). Bohlokwa ke ho hatella modumo wa ditshepe le ho hokella mela eo ka medumo e tshwanang.

Phetapheto e tsepameng/Neeletsano e qalong: mel. 4/5 (**bonyeunyeu**), 6/7/8 (**bonang**) le 13,14,15 (**le**) ho hokella melathothokiso.

Phetapheto ya moelelo: mel. 4,5; 6,7 le 11,12 ho sidilella/hatella mohopolo.

Phetapheto ya sebopeho/phetapopeho: mel. 4,5; 6,7 le 9,10 ho lekalekanya mela le ho fana ka morethetho o itseng. [10]

[Moithuti ya hlaositseng makgabane a mararo, a ba a fana ka mabaka a abelwe matshwao ohle a dikahare, e be ho lekolwa hore puo le setaele ke tse loketseng moqoqo – ho ngola ka diratswana, jj. ho shejwe hore o lokelwa ke matshwao a makae ho a mane.]

E.H.: Lekola rubriki ya tekanyetso ya potso ena.

E.H.: Hona e mpa e le mohlala wa nehelano e lebelletsweng.

Kabo ya matshwao

Dikahare (k.h.r. dintlha tse bopang karabo) = 6

Puo, setaele (selelekela le ditaba) = 4

[10]

Senotlolo: **Dik:**

P/S:

POTSO YA 2

Ke a itshola – TJ Mahapa

- 2.1 Mol. 3 "... o re ntho ka maleng ..."/ Mol.5 "... wa makgonthe Mosotho ..."/ Mol. 10 "Koloi ka e batla ka ya ka tjehelete"/ Mol.11 "Tlong ya kokelo ka o lefella". √√ [Melathothokiso e MMEDI feela.]
- 2.2 Ho fana ka sefutho seo lentswe lena 'phelo' le neng le ka se hloka ha le ngotswe kaofela – 'bophelo'. √√
- 2.3 Phetapheto ya moelelo/phetapheto ya mantswe e rapameng (e moleng o le mong). √
- 2.4 Maele a matlafatsa hore sebui se ile sa thusa moahisane wa sona hobane se kgollwa hore ho lokile ho etsa jwalo.√√
- 2.5 B / makatswa ke ho se tshepahale ha moahisane wa sona. √
- 2.6 Sethothokisi se ile sa thusa moahisane wa sona a kula, mme ha eo a se a fodile o a se fetohela ka ho se bitsa moloi. √√

[10]

POTSO YA 3

Mmadiberwane – T Leballo

- 3.1 Thabadimahlwa. √ Bohlokwa ke ho fokotsa bolelele ba mantswe. √
- 3.2 Anastrofi √
- 3.3 Ho lekalekanya mela./ Ho etsa morethetho.√√
- 3.4 Molamotjetje/molatswelli/enjambamente/pholletso/molaphollatsi.√
Bohlokwa ke ho ntshetsa mohopolo o moleng oo, moleng o hlahlamang ka ho otloloha.√
- 3.5 Mol. 10/ Theka eka la mmamodukule √
- 3.6 Mmadiberwane e ne e le mosadi ya sebete haholo, ya bileng a tshajwang ka ha o ne a tseba ho lwana.√√

[10]

POTSO YA 4**Ba ile, ba ile – PM Ramathe**

- 4.1 Phetapheto ya moelelo e rapameng (e moleng o le mong).√√
- 4.2 Anastrofi. √ Ho hatella/fa sefutho mantsweng a latellanang ka ho lobokana.√
- 4.3 “Ba ile, ba ile re setse ...” √√
- 4.4 Ho bolelwa hore ba hlokahetse, mme ha ba hlole ba kgutla.√√
- 4.5 C/ ba ile lehodimong √√

[10]**POTSO YA 5****Ho se tshepahale – RN Phume**

Ke mofuta thothokiso wa temoso/thuto. Mongodi o kgalema ketso e mpe ya ho se tshepahale.

Makgabane/bonono ba bothothokisi:

Ho na le **anastrofi** eo e leng tatellano ya mantswa e sa tlwaelehang: molathothokisong wa 1. Hona ho hatella se bolelwang ho feta ha ho ngotswe ka tatellano e tlwaelehileng.

Molathothokisong wa 11 re fumana **kgonyetso** (Qwetha/leqwetha), ho fa lentswe le honyeditsweng sefutho.

Melathothokisong ya 6/7, 8/9, 11/12 le 19/20 re fumana **phetapheto ya mantswa e tshekalletseng/lehokela/hlaahlela**. Sena se etsetswa ho hokahanya/hokela melathothokiso.

Melathothokisong ya 16 le 17 (O sala/o sala) re fumana **phetapheto ya mantswa e tsepameng/neeletsano/hlaahlela e qalong**. Yona e hokella melathothokiso ho ya ka mehopolo e jerweng ke melathothokiso eo. [E.H. Ho re hlaahlela feela ha ho a lekana ka ha hona ha e sa le lehokela.]

Re fumana **lebitsorenketso (eulogie/yuloko)** leqwatsiqwatsi, ho bontsha hore motho ya sa tshepahaleng o a qhomaka, o re a le mona a be a le mane!

[10]

[Moithuti ya hlaositse makgabane a mararo, a ba a fana ka mabaka a Abelwe matshwao ohle a dikahare, e be ho lekolwa hore puo le setaele ke tse loketseng moqoqo – ho ngola ka diratswana, jj. ho shejwe hore o lokelwa ke matshwao a makae ho a mane.]

E.H.: Lekola rubriki ya tekanyetso ya potso ena.

E.H.: Hona e mpa e le mohlala wa nehelano e lebelletsweng.

Kabo ya matshwao

Dikahare (k.h.r. dintlha tse bopang karabo) = 6

Puo, setaele (selelekela le ditaba) = 4

[10]

Senotlolo: **Dik:**

P/S:

POTSO YA 6

Ho se tshepahale – RN Phume

6.1 Ke thothokiso e rutang/lemosang/eletsang. √ E reretswe ho kgalema ditsela tse sa lokang tsa ho phela.√

6.2 Sethothokisi se eletsa mmadi ho hlokomela batho ba sa tshepahaleng, ba tsebang le ho ipuella le ha ho le thata,/ Sethothokisi se kgalema ho se tshepahale bitsong la hoba feela motho a hotse ka thata. √√√ [E le NNGWE feela.]

6.3 Tlohelo √

6.4 A/ thaka tsa leqwatsiqwatsi di iketlile √√

6.5 Ke motho ya sa tshepahaleng, eo e reng a le mona a be a le mane. √√

[10]

KAROLO YA B: PADI/NOBELE**POTSO YA 7 – BOTSANG LEBITLA****Selelekela**

Jwalo ka baphetwa bohle dibukeng – esita le jwalo ka batho bohle bophelong, mongodi o sebedisitse semelo sa baphetwa ho ntshetsa pele pale/padi ya hae. Re tla lekola semelo sa dibapadi tse latelang, jwalo ka ha potso e re qosa ho etsa jwalo: Mohanua, Tseleng le Tsietsi.

Mohanuwa

- O hloka botshepehi. O ratana le Makgaola a ntse a e na le ditaba le Tsietsi.
- O kgopo ebile o leqoophe. O qophella ho iphetetsa ho Tsietsi ka sehloho.
- Ke motho ya hlokang botsitso. Ha a se a siuwe ke Makgaola, o ne a se a batla ho kgutlela ho Tsietsi.
- O makoko, ha a re letho ka motho e mong. Bareki le basebetsi ba habo o ne a ba kgella fatshe, a ba kgaruma, ho se moo a ba behang.
- Ke motho ya manganga. Batswadi ba hae ba ne ba mo kgalemelletse boitshwaro bona ba bile ba behile melamu fatshe.

Tseleng

- Ke motho ya tshepahalang. Le ka mohla ha a so kwenehele Tsietsi.
- O na le mamello. O ile a wa a tsoha le Tsietsi ho fihla lefung.
- O bohlale. Diketso tsa hae tse fapaneng di a paka – mokgwa oo a ileng a thobisa Tsietsi ka wona sepetlele, jj.
- Ke motho ya nang le botsitso. Diqetong tsa bona o ne a sa suthe.
- O sebete e le ruri. Dintwa tseo a di hlanakileng mmoho le Tsietsi di a paka.

Tsietsi

- Ke motho ya bohlale haholo. O fupuditse ka bohlale a ba a tseba bao e leng batswadi ba hae hantle, jj.
- O na le botho. O ne a sa hlekefetse motho ntle le mabaka.
- O sebete. Le ha Kotsi a ne a mo lelekile kgetlo la pele, o ile a kgutlela a sa tshabe letho. A thoba sepetlele. A tshwarisa mapolesa phupe ka nako tsohle, jj.
- O leqoophe o bile o na le mamello. O phehelletse ho bolaya bohle ba neng ba na le seabo polaong ya Tseleng.
- O na le botsitso. Diqeto tsa hae ha a suthe ho tsona.
- O masene jwalo ka phokojwe. O phelekanyeditse mapolesa ka makgetlo. O tseba le ho ikgakanya.

[Ditaba di ngata tseo baithuti ba ka tlang ka tsona. Ha feela di le motjheng, di amohelwe.]

E.H.: Lekola rubriki ya tekanyetso ya potso ena.

E.H.: Hona e mpa e le mohlala wa nehelano e lebelletsweng.

Kabo ya matshwao

Dikahare (k.h.r. dintlha tse bopang karabo) = 15

Puo, setaele (selelekela, ditaba le phethelo)=10

[25]

Senotlolo: **Dik:**

P/S:

POTSO YA 8 – BOTSANG LEBITLA

- 8.1 Le Tseleng ✓
- 8.2 O bolela hore o felletswe ke mohau le qenehelo, o tla iphetetsa ka sehloho. ✓✓
- 8.3 - Ka mora mona o ile a tsoma babolai ba Tseleng a ba qhanyatsa ntle le qenehelo ya letho.
O qadile ka Tjhaile Sekotolo le Mohanua, a ba bolaela ka kamoreng. ✓✓
- Tsetsela Tlokotsi yena a mmolaisa ka batho ba ileng ba mmolaya Sehloho. ✓✓
- Kgephola Qamaka le yena a mo thunya ka sehloho, a mo thunyetsa ka kerekeng moruti a ntse a rera. ✓✓ Ruri enwa motho ha a sa na pelo.
- 8.4 O ile a re eo a sale a hodisa lesea leo la bona. ✓✓
- 8.5 Tsietsi o ile a netefatsa hore ngwana o hlokomelehile nakong eo a ileng mererong ya hae ka ho mo sia le mosadimoholo le ntemoholo bao a neng a dula le bona yena le Tseleng. ✓✓
- 8.6 E, molamu o boetse sefateng. ✓
- Mohanua ya kileng a bolella Tsietsi ka le leng hore o tla mmatlela batho ba mo kgakgathe hobane a mo lahlile, ke yena le batho ba hae ba thuntseng Tseleng. ✓✓
  - Tsietsi o ile a phethisa tshepiso ya hae ho Tseleng hore bao ba kgaotseng bophelo ba hae le a bona a tla kgaolwa ka sehloho. ✓✓
[E le nngwe feela.]
- 8.7 - Batho ba basadi ba sebete. Tseleng o shwa tjena o hlanaka e mahlo mafubedu. ✓
- Ba na le mamello. Mamello ya Tseleng e bonahetse mathateng a kopaneng le wona. ✓
  - Ba na le botshepehi. Botshepehi ba Tseleng ho isa lefung. ✓

- 8.8 - Ke sebaka se morung. ✓
- Se nang le mofero/jwang bo bolelele haholo. ✓
- Moo morung ho teng moaho wa kgale. ✓
- 8.9 - BoTsietsi ba ne ba qeta ho fihla morung ba balehile mapolesa motseng. ✓
- Athe Mohanua le batho ba hae ba ba setse morao mme yena Mohanua a re boTsietsi ba inehela. ✓
- Eo taba Tsietsi a e latola yaba ntwana e a qhoma, mme Tseleng a bolawa. ✓
- 8.10 - Mapolesa a motseng a batla boTsietsi, empa ha a ka a utlwa modumo wa dithunya tse kgolo. ✓✓
- Ho thwe dithunya tsa hlatsa malakabe lefifing leo, ya nna ya ba lai! lai! thu!
Le ha ho le jwalo mapolesa a se bone letho. ✓✓
- Ngwana ya patilweng moferong a thola tu, a tsoha ha ho bohla ha dithunya ho kgutsa. ✓✓
- Fifing leo la bosiu, Tsietsi o kgona ho tjheka lebitla ka hora tse pedi. ✓✓
[Tse pedi feela.]

[25]

POTSO YA 9 – MME**Selelekela**

Jwalo ka baphetwa bohle dibukeng – esita le jwalo ka batho bohle bophelong, mongodi o sebedisitse semelo sa baphetwa ho ntshetsa pele pale/padi ya hae. Re tla lekola semelo sa dibapadi tse latelang, jwalo ka ha potso e re qosa ho etsa jwalo: Mme, Mmisi Lekena le Thollo Mofokeng.

Mme

- Ke motho ya lokileng. O thusitse batho ba bangata motseng ntle le ho tefo.
- Ha a rate ho utlwisa ba bang bohloko. Ke ka hoo a bolokang sephiri sa hore Thollo Mofokeng ke monna wa hae, ha a eellwa hore Thollo le Mmateboho ba phela ka kgotso lapeng la bona.
- Ke mme wa sebele. Mme wa sebele ha a phahle makunutu a ka senyang bodulo ba batho setjhabeng.
- Ha a na moya wa boiphetetso. A ka be a tlontlollotse Thollo ka ho mo senola hore ke senokwane se siileng lelapa kgerehlwa.
- Makgabane a bophelo ba hae a a tshwaetsa. Mohatsa Lesole o ithuta ho loka le ho ba mosa ka ho ithuta ho Mme. Pele ho moo e ne e le tjhobolo eo bana ba neng ba tshaba ho bapalla ha yona.

Mmisi Lekena

- Ke motho ya lokileng. Ha a rate ha Dikeledi a hlekefetswa maikutlo.
- Ke motho ya sa rateng ha ba bang ba utlwiswa bohloko. Sena o se bontshitse nakong eo boThabisile ba neng ba tloka Dikeledi le ho mo ja ditsheho. O ile a ba kgalema ka matla a maholo.
- O rata ho bona ha bana ba atleha. Ke ka hona a eletsang Dikeledi hore a ke a ithute pele a mathela lenyalong.

Thollo Mofokeng

- O ne a hloka botshepehi. O ile a siya mosadi wa hae le mora Matatiele, mme a fihla a nyala moo a neng a sebetsa teng. A lebala ho tu ka mosadi le mora!
- O hloka nnete. O roma metswalle ya hae ho ya mo kopela mohope wa metsi. Le bona ba etsa eka ke Bafokeng ba tswang Matatiele.
- O lonya. Ha a rate le ho utlwa letho ha mosadi a ntse a mo phetela ka mosadi ya bitswang Mme hoo qetellong Mme a ileng a ba a hlokahala a so kopane le yena. Seo a neng a sa se tsebe ke hore Mme eo e ne e le mosadi wa hae wa matswathaka ya mo siileng Matatiele.
- O bontsha bofokodi. O ile a hloleha ho sireletsa mosadiae Mmateboho ha babo ba ne ba mo kenyeletse nyewe.

[Ditaba di ngata tseo baithuti ba ka tlang ka tsona. Ha feela di le motjheng, di amohelwe.]

[25]

E.H.: Lekola rubriki ya tekanyetso ya potso ena.

E.H.: Hona e mpa e le mohlala wa nehelano e lebelletsweng.

Kabo ya matshwao

Dikahare (k.h.r. dintlha tse bopang karabo) = 15

Puo, setaele (selelekela, ditaba le phethelo)=10

[25]

Senotlolo: **Dik:**

P/S:

POTSO YA 10 – MME

- 10.1 Ke Thollo Mofokeng le Dikeledi √√
- 10.2 Mmateboho √
- 10.3 Ba babedi √
- 10.4 Dikeledi o ne a nahana hore batho ba tlleng ho tla kopa mohope wa metsi ke ba habo Tsekiso motjhesi wa hae wa sekolong. O ne a sa tsebe hore ke ba habo monna ya dulang komponeng eo a kileng a mo thonthodisa sepatjhe. √√
- 10.5 Dikeledi o ile a baleha lapeng hara bosiu a sa tsebe le moo a yang. A hlalathela hara thota. O ile a kopana le mosadi ya neng a na le lentswe le batang mme leha a mo tshwara ka letsoho, letsoho la hae le ne le bata po! Motho enwa o ile a mo memela ha hae mme a mo tsholela le ho mo fa marobalo phaposing e ntle haholo. √√√
- 10.6 Hoseng ha a phaphama o ile a iphumana a robetse hodima lebitla leo a sa le tsebeng, mme a potapotilwe ke mabitla a mang. A fumana hore dijo tse hlabosang tseo a neng a di ja maobane bosiu e ne e le polokwe tsa bolokwe. √√
- 10.7 Mosadi enwa o totobatswa e le motho ya nang le mohau le kutlwelobohloko. O ile a utlwela Mme bohloko nakong eo a neng a tllilo kopa tjako ha hae, mme a qetella a mo kopetse bodulo ha kgaitsemi ya hae. O ile a ba a etsa setswalle le mosadi enwa wa motwaitwai eo a neng a sa tsebe le hore ba habo ke bomang. √√
- 10.8 Ke dumellana le wona. Ha Mme a fihla lapeng la Mmateboho le Thollo, o ile a eellwa ka moo ba phedisanang hantle ka teng. O ne a tlohile Matatiele a re o tllilo batla monna wa hae empa eitse ha a eellwa kgotso eo banyalani bana ba phelang ka yona a itlama ho boloka sephiri sa hore Thollo ke monna wa hae le hore o ne a ile a mo siya le ngwana lapeng Matatiele ha a ne a tllilo sebeta dikomponeng. √√√

10.9 **Ke ne ke tla mo pata.** √ Mme o ne a thusitse batho ba bangata motseng moo, mme o ne a lokela ho bolokwa ka mokgwa o imametseng/hlomphehang. √√

KAPA

Ke ne ke sa tlo mo pata.√ Mme o fihlile motseng wa habo Mmateboho a sa mengwa ebile a sa tsejwe le moo a tswang teng. O ne a sa bua le ka ba lelapa la hae ka hoo ke ne ke tla kopa ho batliswa ba habo hore e tle e be bona ba tlang ho mo pata.√√

10.10 **E, o ne a nepile.** √ O ne a tseba ka moo Dikeledi a neng a le bohlale ka teng dithutong tsa hae mme a sa batle hore a tle a tlohele sekolo. O ne a bile a ngongorehiswa ke hore bokamoso ba Dikeledi bo ka senyeha. √

KAPA

O ne a sa nepa. √ Ke tokelo ya Dikeledi ya ho dumela ho nyalwa ke motho eo a batlang ho nyalwa ke yena. Mmisi Lekena o ne a batla ho hatella ditokelo tsa Dikeledi. √√

10.11 O ne a batla ho se fetwe ke monyetla ona o tlang hanngwe feela bophelong. A bile a rata ho swetsa banana ba neng ba mo tsheha sekolong. √√

10.12 Ke taba ya hore bophelo ba Dikeledi le Thollo bo ne bo se boima ha kaalo. Le ha bothata ba tjehele bo ye bo be teng e ne e se ba bofutsana. Ditoro tsane tse mpe tseo Dikeledi a neng a na le tsona pele a nyalwa e ne e ntse e le ho kgelekgetha ha maikutlo a hae feela. √√

[25]

KAROLO YA C: TSHWANTSHISO/TERAMA**POTSO YA 11 – SEYALEMOYA****Ha le thakgiswe
Selelekela**

Tshwantshiso ena e bontsha kgohlano ya bodumedi dipakeng tsa monna le mosadi, e leng Sebuweng le Kotopi. Potso e re qosa ho shebana/sekaseka ditaba tsa tshwantshiso e le ha re lekola sesosasosa sa kgohlano, diketsahalo tse butswelang/fehleng kgohlano ena le diketsahalo tse pedi tse bontshang hore kgohlano e ile ya nama ya ba ya ama ba neng ba sa amehe qalong.

Sesosasosa sa kgohlano

Sebuweng ha a dumele ditabeng tsa badimo le ditlhare tsa setso. Yena o dumela hore thapelo e yang ho Modimo e anetse ho lokisa ditaba tsa lelapa. Ka lehlakoreng le leng monnae Kotopi yena o di bona ka mmoho taba tsena. Yena o re ho ka nna ha rapelwa empa ho ntse ho sebediswa le bohokedi ba badimo le ditlhare tsa setso. Sesosasosa ke ha Kotopi a lora toro moo baholo ba hae (badimo) ba mmontshang tsela e sa hlakang ya ho atisa leruo la hae. Mme ha ba sirela ho hlaha Makau, ngakantshonyana e tummeng le ho tshajwa ka ha o a retla le ho retla. Kotopi ha a phaphama torong eo o hlahoetsa mohatsae Sebuweng, ebile o nka qeto ya ho ikopanya le Makau ka seqo, ba tsebe ho buisana ka se lokelang ho etsuwa mabapi le ditaba tsa toro. Sebuweng o phephetha ditaba tsena, haholoholo ka ha di kentse Makau ka hare. Kotopi o ngangella ho etsa se tla kgotsofatsa yena, ka ha o re ke yena ya batlang leruo, ha se Sebuweng.

Diketsahalo tse butswelang/fehleng kgohlano ena

Kotopi o fela a kopana le Makau, eo (Makau) o mmolella hore o lokela ho rwala, mme setlhare sa ho rwala se hloka a fumane ditho tse itseng tsa motho – hona ho hliile ho bolela hore a bolaye motho. Le hoja a tshoswa ke taba ena, o tswela pele ka letsholo la ho tsoma phofu, a thuswa ke motswallae Rampou. Nengneng ho hlaha ditaba tsa ho retlwa ha monna ya bitswang Moletsane. Le pele Sebuweng a utlwa ditaba ka botlalo, o se a ntse a belaela Makau, ngakantshonyana. Kotopi o se a hlahelwa ke pono ya monna eo ba mmolaileng.

Diketsahalo tse pedi tse bontshang ho nama ha kgohlano le ho ama ba neng ba sa amehe qalong

Sebuweng o se a bona Rampou ya fihlang Kotopi a le siyo; Rampou ha a hlalose seo a se batlelang Kotopi. Sebuweng o boela a utlwa Kotopi a phofa, a tshohile a re ha se yena ya bolaileng Moletsane ke Rampou. Jwale o se a tshohile hoo ho bonahalang hore kgotso e fedile ho yena. Tsena di etsahala bitsong la hobane a sa ka a mamela ha mohatsae a mo eletsa efela ngwana mahana ho jwetswa a bonwa ka dikgapha. Kgohlano ena e se e fetetse ho bao e neng e sa ba ame qalong ya ditaba, mme bona ke Rampou le Moletsane (eo e bileng e leng phofu ya diretlo).

[Le tse ding ditaba tse ntseng di sekametse ho tsena batshwayi ba di amohele.]

[25]

E.H.: Lekola rubriki ya tekanyetso ya potso ena.

E.H. Hona e mpa e le mohlala wa nehelano e lebelletsweng.

Kabo ya matshwao

Dikahare (k.h.r. dintlha tse bopang karabo) = 15

Puo, setaele (selelekela, ditaba le phethelo)=10

[25]

Senotlolo: **Dik:**

P/S:

POTSO YA 12 – SEYALEMOYA

Ha se boya ba ntja

- 12.1 Molatswaneng ✓
- 12.2 Ba qabantswe ke ho fihla ha Lesodi hae bosiu. ✓✓
- 12.3 Mohla Maleshwane a neng a mo tsebisa hore Lesodi o batla ho nyala, o ile a utlwa dikeletso tsa hae. ✓✓
- 12.4 Ke Lesodi le Kgasiane. ✓✓
- 12.5 Maloma Lesodi e ne e le motho wa maikutlo a phodileng, ya tsebang ho sebeta ditaba hantle. ✓
Pela e ne e le motho ya bohale haholo, mme ebile e ne e se motho ya nkang ditaba tsa mora le mohatsae. ✓
[Maikutlo a baithuti a tla otlatlana, a tsamaelanang le potso a amohelehe.]
- 12.6 – Bo senola ho kgathatseha ha hae moyeng. ✓✓
- Lerato la hae ho Kgasiane. ✓✓
- Bo senola semelo sa ntatae. ✓✓
[E le nngwe feela]
(Le tse ding dintlha tse motjheng di amohelehe.)

12.7 Ya nang le nnete. ✓ Ha a ka a rata ho patela Lesodi hore lesea leo a le immeng ha se la hae. ✓✓

KAPA

Ya sa tshepahaleng. ✓ O imiswa ke mohlankana osele empa a ratana le Lesodi. ✓✓

12.8 E, a dumellana le tsona. ✓ Maleshwane o ile a thusa mora ka hore a phunye ditaba ho ntatae eo mora a neng a mo tshaba lebekebeke. ✓✓

- 12.9 Mohlankana ha a utlwana le kgarebe, ha ba kopanele mahlong a batho ba baholo. √√
Ha mohlankana a se a entse qeto ya ho nyala, o tsebisa batswadi ebe taba ya hae e rerwa hantle. √√
Batswadi ba mohlankana ba ya habo kgarebe ho ya mo kopela mosadi. √√

Tse pedi feela.

- 12.10 Ka nako e nngwe ho tatela ho etsa dintho (ho etsa diqeto) ho etsisa motho diphoso. √√ Lesodi o ile a tatela ho nyala Kgasiane e se kgale ba ratana, athe Kgasiane o se a imme ngwana eo e seng wa hae. √√

[25]

POTSO YA 13 – HAESO MAFOTHOLENG

Selelekela

Molefi o ne a lokela ho nyala Montsheng, ngwanana wa ha habo Mafotholeng. Ho se ho bile ho buisanwe le ba habo Montsheng. Molefi o se a kwenehela Montsheng, a mo taka mebala ka puo tsa hae tse soto – tse kang Montsheng o nkga mahafi, ha a ya ruteha e bile ha a tsebe ho bapala papadi ya lerato. O se a kgahluwe ke Jwalane, kgarebe ya ditoropong e rutehileng. Molefi o e qadile taba! Mapetla, molwantshi wa Molefi, o boletse hore o tla dubisa lelapa labo Molefi thankga. Potso ke hore na, ebe ketso ee ya Molefi ya ho kwenehela Montsheng ha e ntshetse pele leano la Mapetla na? Le ha ho le jwalo potso e re tlama ho qoqa ka **semelo** sa Molefi, eo e bileng e le sebakadi sa sehlooho tshwantshisong ena.

Semelo sa Molefi

Molefi o holetse sebakeng sa mahaeng sa Mafotholeng, Leribe, mme ke motho wa nama le madi. Tikoloho ena eo a holetseng ho yona e na le tshusumetso e kgolo bothong/semelong sa hae. Ke ngwana wa Mosotho ya hodisitsweng hantle; o tsotella batho ba bang, mme ebile o hlompha bohle; o hlahella a bua ka tlhomphele le ba bang hohle moo a buang le bona teng le haeba ho le hobe jwang; le ha a na le mathata le dikgarebe tsa hae ha a itlhompholle ka ho phetela baholo ba hae makatikati a diqabang tsa bona – o a hlompha. Molefi o rutehile ebile ke lejakane le hoja a bonahala a sa kenya dinala ha kaalo Sekereseteng. Ha a natse setso sa habo. Ho ya ka dipuo le diketso tsa hae, Molefi ke motho ya bohlale. Ha se feela a behilweng boetapeleng mosebetsing. Ka lebaka la semelo sena sa hae, o a hlomphuwa ke dibapadi tse ding. Bohlale ba Molefi bo hlahella moo ho nang le diqabang teng; o dula a ikokobeditse, mme o rarolla ditaba ka maikutlo a phodileng. Ho feta mona Molefi o na le lerato la boena ho bohle ba mo potapotileng, haholoholo bao a sebetsang mmoho le bona, ho kenyeleditswe le ba kang Takadimane, esita le baahisane ba akgang Mapetla hare.

Le ha Molefi e le motho e motle tjena ke motho wa nama le madi; o na le mefokolo ya hae. Bofokodi ba Molefi ba pele ke bo tlišwang ke lerato lena la hae la boena; o fofala hoo a sa boneng le dira tsa hae; ha a eellwe hore ntatemoholo Mapetla ha a mo rate; o fofetse hoo a sitwang ho bona hore e meng ya metswalle ya hae e mo kwetletse lerumo ka kobong. Metswalle ena ya hae e mo eka ka nako tsohle empa o sitwa ho bona, esita le ha a eletswa – ke ba kang Mofammere le Takadimane. Bofokodi ba hae bo bong bo bakwa ke thuto le bojakane; ka lebaka la ho ruteha o lahla kgarebe ya hae, Montsheng, hobane a re ha ya ruteha. Se swabisang ke hore Molefi ha a bone, le hoja a rutehile ha kaalo. Dikgarebe tse rutehileng tseo a utlwanang le tsona ke tse se nang mekgwa. Tumelo ya bojakane e boetse e a mo fofatsa; o manganga, ha a eletsehe ha a eletswa ho bonana le ngaka ya setso mabapi le mathata a mo apereng. Mathata a hae a mpefala le ho feta ke hona.

Pheletsong Molefi o qetella a se na letho; ha a sa na koloi; ha a sa na mosadi; ha a na bophelo – o kula hoo puo e hanang ho tswa. Kajeno Molefi o maemong ana ka lebaka la semelo sena sa hae. Re ka habanya le hore mosebetsi o tla mo fella kgabareng. [Le tse ding ditaba tse ntseng di sekametse ho tsena batshwayi ba di amohele.]

[25]

E.H.: Lekola rubriki ya tekanyetso ya potso ena.

E.H.: Hona e mpa e le mohlala wa nehelano e lebelletsweng.

Kabo ya matshwao

Dikahare (k.h.r. dintlha tse bopang karabo) = 15

Puo, setaele (selelekela, ditaba le phethelo)=10

[25]

Senotlolo: **Dik:**

P/S:

POTSO YA 14 – HAESO MAFOTHOLENG

14.1 Kgolwane ✓

14.2 Molefi ✓

14.3 Kgohlano e hlahellang tshwantshisong ena e thehilwe hodima tumelo yasekeresete kgahlanong le ya setso. ✓✓

14.4 B / Mohanyetsi ✓

14.5 Mapetla o hlahella tshwantshisong e le seapadi se lwantshang kapa se kgahlanong le moetapele, e leng Molefi. ✓✓

14.6 14.6.1 **Disebo** ke seapadi se phelang metseng ya mahae. Batho ba phelang sebakeng sena e sa le batho, mme ditlwaelo le tsela ya bona ya ho phela e bontsha tlhomphano, ho tsotella le ho phedisana ka kgotso le batho ba bang. Disebo o hlompha le ho tsotella batho bohle – batswadi ba hae, ngwanabo Molefi, le ha a le monyenyanane ho yena, metswalle ya Molefi esita le yena ntemoholo Mapetla. ✓✓✓

Disebo o rata dintho tse amohelehileng tikolohong ya hae. Ha Molefi a nyahlatsa Montsheng, Disebo o lwana ya kgumamela; o bontsha Molefi ka moo ketso ena ya hae e tlang ho tlontlolla le ho tlosa seriti sa lapa labo kateng (tlhompho) esita le ka moo ketso ena e tlang ho heletsa sekgotsi (kgotso) se neng se se qadile dipakeng tsa lelapa labo Montsheng le labo. ✓✓✓

14.6.2 **Morongwe** ke seapadi se phelang tikolohong ya Roma Ha Mafefowane; ke sebaka sa tswelopele ka lebaka la dikolo tse ngata tse fumanwang ho sona. Morongwe ke seapadi se rutehileng (ke mooki), mme o hlalefile jwalo ka batho ba bangata ba tikoloho ena. Morongwe ha a tsotelle letho ebile ha a na tlhomphe; o mathaithai; o leshano ebile ha a qeaqee ho etsa tse mpe; o iketa ho Molefi (nakong eo Molefi e leng mokudi wa hae), mme ebile o imema ho etela Molefi. Ha a na ditlhong, ke letjhutjhutha le etsang bohloa - ebile o a tahwa. √√√

Dikamano tsa Morongwe le Molefi ha di fokotse kgohlano e hlokisang Molefi phomolo, empa di e ntshetsa pele. Ho boetse ho a bonahala ha ho le jwalo hore botho (semelo) bona ba Morongwe bo rotetsa kgohlano tshwantshisong ena. Molefi o a tshwenyeha ha a bona Morongwe a sa hlomphe batswadi ba hae - a ba tshufutshufula ka mantswe ha a bua le bona. Molefi ebile o rera ho mmusetsa habo ka baka la diketso tsa bohloa. Semelo sa morongwe se rotetsa kgohlano e ka ntle (ha a lwana le Disebo, jj.) le ya ka hare (ha Molefi a dula a ngongorehile). √√√

14.7 14.7.1 Jwalane e ne e le kgarebe ya Molefi. √

14.7.2 Ba kopane ho tla buisana ka taba ya Molefi ya ho hlala Jwalane. √√

14.8 Molefi o ne a kopane le Morongwe sepetlele moo Morongwe e neng e le mooki teng. √ Molefi o ne a robetse moo tlong ya kokelo ka mora hore a tswa dikotsi tse mpe haholo kotsing ya koloi hona moo Maseru. √√

[25]

MATSHWAO OHLE A KAROLO YA C: 25
MATSHWAO OHLE A PAMPIRI ENA: 80

ADDENDUM 1 TO THE MEMORANDUM (SECTION A)**KAROLO YA HO LEKANYETSA POTSO E TELELE (MOQOQO) THOTHOKISONG**

THOTHOKISO YA MOQOQO MATSHWAO A 10	PUO Sebopeho, tlhophiso ya mehopolo le nehelano e momahaneng	Phihlell e babatseh ang	E kgabane	E ntle	E mahareng	E fofo	Karolwana fela	Ha ho phihlell
		- Sebopeho se na le kgokahan o e babatseh ang - Selelekela le qetelo di hlahisitsw e ka tsela e babatseh ang	-Sebopeho sa moqoqo wa hae se hlahisitsw e ka bokgaban e -Selelekela le qetelo di hlahisitsw e ka bokgaban e, mme di paka kutlwisiso	-Sebopeho sa moqoqo se a utlwisisiha, mme dintlha di behilwe ka tatellano -Selelekela, qetelo le diratswana tse ding di hlophisitsw e ka tsela e nang le momahano	-Ho na le bopaki bo seng bokae ba hore sebopeho sa moqoqo se latetswe ka tshwanelo -Moqoqo o bontsha tlhophiso e mahareng , mme kgokahan o ya ditemana moqoqong ke e mahareng	-Sebopeho se bontsha diphoso tsa moralo -Nehelano ya dintlha ha e utlwahale, mme ha e ya hlophiswa ka tsela e etsang tlhalohanyo	-Sebopeho ha se a ralwa ka tshwanelo, mme se nyotobetsa moelelo wa seo a lekang ho se bua -Diphoso tsa tshebediso ya puo le setaele di a sitisa, mme di nyotobetsa moelelo kahohlehohle	-Ha ho bopaki bo lekaneng bo bontshang hore moqoqo o ngotswe ho ipapisitswe le sebopeho -Nehelano ha e bontshe hore o utlwisisa potso -Ditaba tsa hae ha di utlwahale
DIKAHARE Kutlwisiso ya potso, botebo ba tshekatsheko ya taba. Kutlwahalo le netefatso ya thothokiso ka mabaka		Kgato ya 7 80 – 100%	Kgato ya 6 70 – 79%	Kgato ya 5 60 – 69%	Kgato ya 4 50 – 59%	Kgato ya 3 40 – 49%	Kgato ya 2 30 – 39%	Kgato ya 1 0 – 29%
-O bontsha kutlwisiso e tebileng ya potso, mme dintlha tsohle di utullutswe ka botlalo le ka boqhetseke -O araba potso ka botlalo le ka tsela e babatseh ang	Kgato ya 7 Phihlell e babatseh ang 80 – 100%	8 – 10	7 – 8	7 – 7 ½				
-O bontsha kutlwisiso e tebileng ya potso ka tsela e kgabane, mme dintlha tsohle di utullutswe ka botlalo -O nehelana le ho tshheheta dintlha tsa hae ka bokgabane	Kgato ya 6 E kgabane 70 – 79%	7 ½ - 8 ½	7 – 8	6 ½ - 7 ½	6 – 7			
-O bontsha kutlwisiso e tebileng mme o hlalosa potso ka tsela e kgabane -Dikarabo tsa hae di a utlwahala le hoja tse ding di sa tshhehetswa ka botlalo	Kgato ya 5 E ntle 60 – 69%	7 – 8	6 ½ - 7 ½	6 – 7	5 ½ - 6 ½	5 – 6		

-O bontsha kutlwisiso e mahareng ya potso leha a sa utulla dintlha tsohle ka botlalo -O tshehetsa dintlha tsa hae, leha bopaki e se bo kgodisang hakalo	Kgato ya 4 E mahareng 50 – 59%		6 – 7	5 ½ - 6 ½	5 – 6	4 ½ - 5 ½	4 – 5	
-O bontsha boiteko bo seng bokae ba ho araba potso -O bontsha kutlwisiso e sa tebang hakalo, e thekethekeselan g ya bothothokisi	Kgato ya 3 E fofo 40 – 49%			5 – 6	4 ½ - 5 ½	4 – 5	3 ½ - 4 ½	3 – 4
-Kutlwisiso ya hae ya potso e bonahala e fokola haholo -O phetapheta dintlha a be a tswe lekoteng	Kgato ya 2 Karolwana fela 30 – 39%				4 – 5	3 ½ - 4 ½	3 – 4	1 – 3 ½
-Karabo e bontsha e na le kamano le potso, empa ho thata ho utlwisisa seo a se hlalolang -Dintlha tsa hae ha di utlwisishe	Kgato ya 1 Ha ho phihlelelo 0 – 29%					3 – 4	1 – 3 ½	0 – 3

ADDENDUM 2 TO THE MEMORANDUM (SECTIONS B & C)

KAROLO YA B LE YA C: RUBRIKI YA HO LEKANYETSA POTSO E TELELE (YA MOQOQO) PADING LE TERAMENG – MATSHWAO A 25

DIKGATO LE KABO YA MATSHWAO		DIKAHARE Matshwao a 15 Kutlwisiso ya potso. Botebo ba tshekatsheko ya taba. Kutlwisiso le netefatso ya ntlhakemo ka mabaka a hlahang sengolweng.		SEBOPEHO LE TSHEBEDISO YA PUO: Matshwao a 10 Sebopeho, tlhophiso ya mehopollo le nehelano e nang le neheletsano e momahaneng e lebisang tlhalohanyong ya potso mmoho le puo, setaele le sehalo tse sebedisitsweng temeng.
Kgato ya 7 80 – 100%	Phihlelo e babatsehang Matshwao a: 12 – 15	-O bontsha kutlwisiso e tebileng ya potso, mme dintlha tsohle di utullutswa ka botlalo le ka boqhetseke -O araba potso ka botlalo le ka tsela e babatsehang	Phihlelo e babatsehang Matshwao a: 8 – 10	-Sebopeho se na le kgokahano e babatsehang -Selelekela le qetelo di hlahisitswe ka tsela e babatsehang -Tshebediso ya puo, sehalo le setaele di sutsitse, mme di phehisa tlhahisong ya moelelo o kgahlisang, ebileng o nepahetse
Kgato ya 6 70 – 79%	E kgabane Matshwao a: 11	-O bontsha kutlwisiso e tebileng ya potso, mme dintlha tsohle di utullutswa ka botlalo -O bontsha kutlwisiso e babatsehang ya mofuta ona wa sengolwa	E kgabane Matshwao a: 7	-Sebopeho sa moqoqo wa hae se hlahisitswe ka bokgabane -Selelekela le qetelo di hlahisitswe ka bokgabane, mme di paka kutlwisiso -Tshebediso ya puo, sehalo le setaele di nepahetse mme di loketse sepheo
Kgato ya 5 60 – 69%	E ntle Matshwao a: 9 – 10	-O bontsha kutlwisiso e tebileng mme a hlalosa potso hantle ka tsela e kgabane -O bontsha kutlwisiso e ntle ya mofuta ona wa sengolwa	E ntle Matshwao a: 6	-Sebopeho sa moqoqo se a utlwisiseha, mme dintlha di behilwe ka tatellano -Selelekela le qetelo mmoho le diratswana tse ding di hlophisitswe ka tsela e nang le momahano -Tshebediso ya puo, sehalo le setaele bohola di hlahella di sebedisitswe ka tsela e nepahetseng
Kgato ya 4 50 – 59%	E mahareng Matshwao a: 8	-O bontsha kutlwisiso e mahareng ya potso leha a sa utulla dintlha tsohle ka botlalo -Dintlha di tshohetswe empa bopaki ha bo kgodise hakalo	E mahareng Matshwao a: 5	-Ho na le bopaki bo seng bo kae ba hore sebopeho sa moqoqo se latetswe ka tshwanelo -Moqoqo o bontsha tlhophiso e mahareng -Tshebediso ya puo, sehalo le setaele di fihlella ditlhoko tsa motheo, empa diratswana tse ding ha di ya nepahala ka ho otloloha
Kgato ya 3 40 – 49%	E fofo Matshwao a: 6 – 7	-O bontsha boiteko bo seng bokae ba ho araba potso -dintlha ha di kgodise hakalo, athe le kutlwisiso e a thekethekesela	E fofo Matshwao a: 4	-Sebopeho se bontsha diphoso tsa moralo -Nehelano ya dintlha ha e utlwahale -Diphoso tsa tshebediso ya puo di totobetse
Kgato ya 2 30 – 39%	Karolwana fela Matshwao a: 5	-Kutlwisiso ya hae ya potso e bonahala e fokola haholo -O phetapheta dintlha, a be a tswa lekoteng	Karolwana fela Matshwao a: 3	-Sebopeho ha se a ralwa ka tshwanelo, mme se nyotobetsa moelelo wa seo a lekang ho se bua -Diphoso tsa puo ke tse sitisang le ho nyotobetsa moelelo ka hohlehohle -Popo ya diratswana ke e fosahetseng
Kgato ya 1 0 – 29%	Ha ho phihlelo Matshwao a: 0 – 4	-Karabo e bontsha e na le kamano le potso, empa ho thata ho utlwisisa seo a se hlalolang -kutlwisiso ya hae ya mofuta ona wa sengolwa ke e fokolang haholo	Ha ho phihlelo Matshwao a: 0 – 2	-Ha ho bopaki bo bontshang hore moqoqo o ngotswe ho ipapisitswe le sebopeho -Nehelano ha e bontshe hore o utlwisisa potso -Tshebediso ya puo e a fokola, setaele le sehalo di fosahetse, mme diratswana le kgokahano ha di yo.